

проектах. Мультипроектне управління виконує додаткові функції: ведення архіву та документообороту, аналітичні функції сітьового мультипроектного планування, контроль-ревізійні функції.

Упроваджуючи інформаційні системи управління проектами, варто пам'ятати, що використання інформаційних систем вимагає певних змін процесів управління організації. Тому впровадження вимагає системного підходу, що передбачає планування комплексу робіт і контроль за їх здійсненням. Потрібно починати із складання плану впровадження, що містить перелік задач, від формалізації процедур збору, збереження інформації до здійснення змін в організаційній структурі підприємства. Від успіху впровадження залежить ефективність діяльності організації в цілому або окремих її підрозділів. Тому особливого

значення набуває планування і контроль за технічними, людськими аспектами впровадження технології.

Отже, в управлінні проектами необхідні теоретичні дослідження в напрямку впровадження інформаційних технологій для автоматизації ефективного управління декількома проектами та контролю виконання проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Литке Хинс Д. Управление проектами / Литке Хинс Д. – 2-е изд. – М. : Омега-Л, 2007. – 436 с.
2. Мазур І. І. Управління проектами. Довідник для професіоналів / І. І. Мазур, В. Д. Шапіро. – К. : Вища школа, 2001 – 875 с.
3. Тарасюк Г. М. Управління проектами : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г. М. Тарасюк. – 2-е вид. – К. : Каравела, 2006. – 320 с.

УДК 640.41:338.488

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБҐРУНТУВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ГОТЕЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО»

Х. К. Юдіна

Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, індустрія туризму є однією з найбільш прибуткових і перспективних напрямів діяльності сфери послуг, яка за темпами зростання доходів випередила нафтовидобувну промисловість та автомобілебудування [1, с. 3].

Готельне господарство є важливою складовою індустрії туризму, постійним джерелом поповнення валютних надходжень у країну та засобом забезпечення зайнятості населення.

На сьогодні існує багато проблем, що гальмують розвиток готельного господарства. Основною їх причиною є недосконалість системи управління готельним господарством. Як показує досвід, для забезпечення ефективного управління готелями менеджерам усіх рівнів необхідна точна, об'єктивна, своєчасна та достовірна інформація, яка може бути отримана за допомогою контролю. Оскільки саме контр-

оль забезпечують прозорість функціонування системи управління готелем. Тому визначення сутності поняття «готельне господарство» та вирішення проблеми недосконалості термінологічного визначення основних категорій і понять у цій сфері як середовище об'єктів контролю необхідно негайно вирішувати.

Окрім теоретичних та прикладних аспектів функціонування готельного бізнесу, а також питань методології, організації та вдосконалення управління підприємствами готельного бізнесу досліджені у працях українських і зарубіжних учених, зокрема російських учених: Л. Агафонової, С. Байліка, Ф. Бастіа, М. Бойко, Р. Браймера, Л. Іванової, В. Карсекіна, С. Король, О. Мельника, Г. Муніна, Л. Нечайлюка, С. Семіколенової, С. Свиди, Х. Роглева, Дж. Р. Уокера, Х.-А. Шреплера та ін.

Проведений аналіз публікацій цих авторів і зарубіжних учених показав, що в науковій літературі відсутній єдиний підхід щодо термінологічного визначення поняття «готельне господарство» через неоднозначне тлумачення його складових і ототожнення з ним близьких понять як у функціональному плані, так і у плані термінологічного апарату.

Метою статті є дослідження існуючих нормативно-правових підходів до формування терміна «готель» і обґрунтування дефініції «готельне господарство».

Аналіз наукової літератури показав, що у більшості робіт чітка дефініція «готельне господарство» відсутня. Не приділяється належна увага внутрішній наповнюваності поняття «готельне господарство».

Звісно, зміст поняття можна розглядати з різних поглядів, використовуючи при цьому різні підходи, але жоден з цих поглядів не буде повним без чіткого розуміння складових досліджуваного поняття. Тому вважаємо за необхідне розглянути складові поняття «готельне господарство»: «готель» і «господарство», як окремі мовні одиниці. Спочатку розглянемо етимологію терміна «готель» та його когнітивне наповнення.

Існує декілька поглядів на виникнення терміна «готель». Згідно з найбільш поширеною науковою версією, поняття «готель» походить від латинського слова «hospitalis», що означає гостинний [2, 3]. З іншого погляду, цей термін пов'язується з англійським словом «hospitality» (гостинність), що походить від старофранцузького «hosprice» і означає «благодійний будинок» [2]. Аналіз існуючої наукової літератури показує наявність різних підходів до визначення терміна «готель». Так, група авторів [5, с. 37], трактуючи поняття «готель», не виокремлюють послуги, що надаються підприємством і не визначають максимальний термін перебування. Готель, на їхню думку, – це «...підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, складається з номерів, надає готельні послуги, що не обмежується щоденним заправлінням ліжок, прибиранням кімнат і санвузлів». Іншої думки дотримуються науковці [2, 3, 6, 8, 9], зокрема М. П. Мальська, І. Г. Пандяк, П. Р. Пу-

центейло, які вказують на те, що готель – це «...це засіб розміщення, що надає особам, які перебувають поза місцем постійного проживання комплекс послуг, головними серед яких є послуги розміщення та харчування» [3]. О. П. Мельник уточнює, що готель – це «...підприємство, яке призначене для прийому, розміщення на ночівлю або короточасний відпочинок і надання житлово-побутових послуг терміном на 45 діб незалежно від місця постійного проживання» [8]. Таким чином, зазначимо, що вищезгаданими вченими відображено призначення готелю. Проте серед названих послуг є як основні, так і додаткові без визначення обов'язкових. Наприклад, С. В. Семіколенова надає найбільш точне визначення поняття, трактуючи готель як «...найпоширеніший тип готельного підприємства, основною функцією якого є надання приїжджим загальних платних послуг щодо короткотермінового проживання та додаткових послуг, залежно від сертифікаційного типу даного підприємства» [2]. Ми погоджуємося з даним визначенням. Автор чітко виокремлює основні послуги готелю, а саме: надання тимчасового місця проживання та додаткові. Але згадані вище вчені не визначають максимальний термін перебування в готелі. Для визначення останнього звернемося до законодавчої бази України. Аналіз нормативно-правових документів [10, 11] дає підставу дійти висновку про те, немає єдності у визначенні максимального терміну проживання у готелі. Оскільки діяльність готелю спрямована на обслуговування в першу чергу туристів, то термін проживання в готелі повинен узгоджуватися з законодавчо визначеним максимальним терміном перебування туристів за межами постійного місця проживання, тобто дорівнювати шести місяцям [6].

Таким чином, аналіз підходів учених щодо трактування терміна «готель» і визначення останнього у нормативно-правових актах є необхідним для обґрунтування дефініції «готельне господарство», враховуючи складові їх діяльності. Основні фактори, що формують напрями діяльності готелів, дають змогу виділити такі аспекти: характер основної послуги готелів (надання тимчасового місця прожи-

вання); асортимент додаткових послуг, а саме: харчування, послуги автостоянки, пральні, сауни тощо; обмеженість у часі терміну споживання послуг [6].

Узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що поняття «готель» слід розуміти як найпоширеніший тип готельного підприємства, основною функцією якого є надання приїжджим загальних платних послуг щодо короткотермінового проживання та додаткових послуг, залежно від сертифікаційного типу даного підприємства на термін, визначений законодавством України.

Також слід наголосити на тому, що на сьогодні, як у законодавчо-нормативних актах, так і в науковій літературі [13, с. 129], окрім поняття «готель», зустрічається тотожне «готельні підприємства».

Так, у Статистичному бюлетені Державного комітету статистики України «готелі та інші місця для короткотермінового проживання» розрізняють поняття «готелі» та «готельні підприємства». Готельні підприємства розглядають як «суб'єкти підприємницької діяльності», до яких відносяться такі типи підприємств: готелі, мотелі, готельно-офісні центри, кемпінги, турбази, гуртожитки й інші [2].

Отже, розглянуті підходи до визначення терміна «готель» безпосередньо впливають на зміну сутності поняття «готельне господарство» в контексті урізноманітнення засобів розміщення. Тому наступним кроком дослідження є узагальнення підходів до інтерпретації дефініції «готельне господарство» Аналіз спеціальної літератури показав, що у більшості робіт чітка дефініція готельного господарства відсутня. Існуючі визначення поперше: будуються за таким ж підходами, що і термін «готель», по-друге співвідноситься з господарською діяльністю, що полягає в наданні послуг щодо розміщення [1, 2, 3, 8, 14]. Група авторів Т. Л. Коган, П. Я. Бабуцький, О. П. Мельник вважають, що готельне господарство – це «...галузь або складова сфери послуг, що надає місце тимчасового проживання та різні види послуг, пов'язаних із перебуванням споживачів поза межами їх постійного місця проживання» [8, 14]. М. П. Мальська, І. Г. Пандяк трактують готельне господарство

як «...сукупність готельних підприємств різних типів, що здійснюють приймання і надання послуг з розміщення, харчування, додаткових і суміжних послуг [3, с. 60]. Група авторів [15, с. 14; 16, с. 15] пропонують розглядати готельне господарство у двох аспектах його діяльності, а саме у вузькому та широкому його розумінні. Так, у першому випадку готельне господарство включає тільки розміщення, (тобто ідентифікується з готелем). У другому – дві «основні групи послуг» – розміщення та харчування. Але сьогодні готельне господарство, крім харчування туристів, надає інші додаткові послуги, яких потребує особа під час подорожі за межами постійного місця проживання [6].

С. В. Семіколенова у своїй дисертаційній роботі визначає готельне господарство як основну складову туристичного сервісу, що об'єднує готельні підприємства, які є звітуючи ми одиницями [2]. Ми дотримуємося думки автора та пропонуємо власне визначення дефініції «готельне господарство».

На нашу думку, готельне господарство – це основна складова індустрії туризму, що об'єднує готельні підприємства, які надають приїжджим основні послуги щодо короткотермінового проживання та додаткові послуги, що залежить від сертифікаційного типу підприємства на строк, визначений законодавством.

Дуже часто в науковій і спеціальній літературі поряд із поняттям «готельне господарство» використовуються ряд інших, а саме: «готельний бізнес», «готельна індустрія», «готельна справа», на нашу думку, визначені вище поняття є синонімами, оскільки їх діяльність пов'язана з економічною діяльністю спеціалізованих підприємств, що пропонують на комерційній основі власні послуги, та забезпечують клієнтам, які подорожують, необхідні умови для розміщення та харчування.

Зауважимо, що чинне законодавство України й досі не чітко визначає поняття «готельне господарство» та його належність до сфери туризму, найчастіше його розглядаючи як матеріально-технічну базу туризму [1]. Це призводить до того, що у науковій і спеціальній літературі готельне господарство відносять до

складових термінів, пов'язаних із готельним господарством як у функціональному плані, так і в плані термінологічного апарату. Мова йде про «туристичну індустрію», «індустрію гостинності» та «послуги щодо розміщення». Що стосується «послуг щодо розміщення», то існує ряд закладів розміщення, які не входять до системи готельного господарства. До цієї категорії належать установи лікувально-оздоровчого профілю та відпочинку, у яких розміщення не є основним видом діяльності, а ціни наближені до собівартості послуг [3, с. 60].

Між туристичною індустрією та індустрією гостинності існує різниця, що буде наведено в дослідженні. Так, вітчизняне законодавство визначає туристичну індустрію як «сукупність різноманітних суб'єктів туристичної діяльності (готелів, туристичних комплексів, кемпінгів, мотелів, підприємств місцевого й міжнародного транспорту, установи культури, спорту тощо, які забезпечують прийом, обслуговування, та перевезення туристів». Головними елементами індустрії гостинності є готельний, ресторанний бізнес і служба побуту [16, с. 75].

Саме через це, ми вважаємо, доцільно зупинитись на визначенні терміна «гостинність». Дотримуючись думки вченої І. В. Свида, ми акцентуємо увагу на тому, що гостинність – це «...важлива й прибуткова галузь національної економіки, орієнтована на виявлення та задоволення потреб клієнтів (гостей), в першу чергу шляхом створення для них безпечних і комфортних умов проживання та відпочинку» [1].

Колектив авторів на чолі з Л. Лук'яною визначає, що готельна індустрія – це суть системи гостинності. Наразі індустрія гостинності – це велика система господарства регіону або туристичного центру і важлива складова індустрії туризму. Індустрія гостинності складається з різних засобів колективного й індивідуального розміщення [1].

Таким чином, дотримуючись думки вчених і підсумовуючи вищезазначене, вважаємо, що готельне господарство є суттєвою складовою індустрії гостинності, яке, в свою чергу, є невід'ємною частиною туристичної індустрії. У складі індустрії гостинності готельне господарство виконує ключові функції, оскільки

пропонує відвідувачам комплекс послуг, у формуванні та реалізації яких беруть участь усі сектори та елементи індустрії гостинності.

Основний науковий результат статті полягає у дослідженні етимології терміна «готель», узагальненні різних теоретичних і нормативно-правових підходів до визначення терміна «готель», формуванні дефініції «готельне господарство». Наведене визначення готельного господарства не лише узагальнює існуючі підходи та характеристики, але й збагачує зміст цього поняття, що в подальшому дослідженні дозволить зупинитись на видах основних, додаткових і супутніх послугах, які реалізуються готельними підприємствами і є об'єктами контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Свида І. В. Регіональні механізми розвитку готельного бізнесу в умовах ринкової економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». – Ужгород, 2008. – С. 23.
2. Семіколенова С. В. Статистичне оцінювання стану та розвитку готельного господарства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.10 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – К., 2008. – 23 с.
3. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика : навч. посіб. / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
4. Уокер Дж. С. Введение в гостеприимство : учебник : [пер. с англ.] / Уокер Дж. С. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 463 с.
5. Бойко М. Г. Організація готельного господарства : підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 356 с.
6. Король С. Я. Облік в управлінні основною діяльністю готелю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Економіка та управління підприємствами». – К., 2003. – 23 с.
7. Сапрунова В. Б. Туризм: еволюція, структура, маркетинг / В. Б. Сапрунова. – М. : Ось-89, 1997. – 160 с.
8. Мельник О. П. Удосконалення управління готельним господарством : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.02

- «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / О. П. Мельник. – К., 1998. – 18 с.
9. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства : навч. посіб. / П. Р. Пуцентейло. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
  10. Правила користування готелями та надання готельних послуг в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Державного комітету України по туризму від 10.09.1996 р. № 77/44. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з титулу екрана.
  11. Державні стандарти України. Туристсько-екскурсійне обслуговування. Вимоги до готелів [Електронний ресурс] : ДСТ 28 681.4-95. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з титулу екрана.
  12. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник : навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. В. Мініч. – К. : Дніпро, 2000. – 160 с.
  13. Коган Т. Л. Экономика, организация и планирование гостиничного хозяйства : учеб. пособие / Т. Л. Коган, П. Я. Бабуцкий. – К. : Вища школа, 1980. – 232 с.
  14. Нечаюк Л. І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 348 с.
  15. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посіб. / Л. Г. Агафонова, О. С. Агафонова. – К., 2002. – 350 с.

УДК 338.5:658.0:65.01

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Т. Б. Матолич

Роль інститутів і раціональності їх розвитку є важливою для трансформаційної економіки, адже вони або створюють стимули для підприємницької діяльності, насамперед для суб'єктів малого та середнього підприємства, як основи соціально-орієнтованої ринкової економіки, або ж стають перешкодою прозорим підприємницьким відносинам унаслідок значного зростання трансакційних витрат. Тому першочерговим кроком для розуміння економічної поведінки є аналіз ролі й ефективності інститутів у період трансформації одного механізму координації в інший. Адже ефективні інститути знижують трансакційні витрати суб'єктів підприємства за допомогою стабілізаційних факторів в інституційному середовищі забезпечують упевненість під час обміну правами власності та

створення стабільної структури для здійснення трансакцій.

Дослідженню та вивченню трансакційних витрат приділено багато уваги у працях вітчизняних і зарубіжних науковців – А. Амоші, С. Архієреєва, І. Булеєва, О. Вільямсона, В. Геєця, К. Ерроу, Р. Коуза, В. Новицького, Д. Нортона, А. Чухно, О. Шепеленко та ін. Процеси формування і розвитку сектора малого і середнього підприємства знайшли достатньо широке висвітлення у працях В. Апопії, З. Варналія, Т. Васильціва, Л. Воротиної, М. Долішнього, М. Козоріз, О. Кузьміна, Д. Ляпіна, В. Мікловди, А. Мокія, С. Реверчука, В. Рябошлика та ін.

Головне завдання статті полягає в дослідженні інституційного середовища підприємницької діяльності та обґрунтуванні його впливу на трансакційні витрати.